

6. ΤΟ ΘΑΝΑΣΙΜΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΪΝ (Ο ΦΘΟΝΟΣ)

"Καί καθ' ἡμέρας προσέφερεν ὁ Κάϊν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς προσφορὰν πρὸς τὸν Κύριον. Καί ὁ Ἄβελ προσέφερε καὶ αὐτός ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων αὐτῶν. Καὶ ἐπέβλεψε μέ εὐμένειαν Κύριος ἐπὶ τὸν Ἄβελ, καὶ ἐπὶ τὴν προσφορὰν αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ τὸν Κάϊν καὶ ἐπὶ τὴν προσφορὰν αὐτοῦ δέν ἐπέβλεψε. Καὶ ἠγανάκτησεν ὁ Κάϊν σφόδρα, καὶ ἐκατηφίασε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς τὸν Κάϊν, Διὰ τί ἠγανάκτησας; καὶ διὰ τί ἐκατηφίασε τὸ πρόσωπόν σου; ἂν σύ πράττης καλῶς, δέν θέλεις εἶσθαι εὐπρόσδεκτος; καὶ ἐάν δέν πράττης καλῶς, εἰς τὴν θύραν κεῖται ἡ ἁμαρτία. Ἄλλ' εἰς σέ θέλει εἶσθαι ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, καὶ σύ θέλεις ἐξουσιάζει ἐπ' αὐτοῦ.

Καὶ εἶπεν ὁ Κάϊν πρὸς Ἄβελ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, Ἦς ὑπάγω-μεν εἰς τὴν πεδιάδα· καὶ ἐνῶ ἦσαν ἐν τῇ πεδιάδι, σηκωθείς ὁ Κάϊν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἄβελ, ἐφόνευσεν αὐτόν" (Γέν.δ' 3-8).

Ὁ φθόνος "δυσμεταχειριστότατον ἔχθρας εἶδος" λέει ὁ Μ.Βασίλειος καὶ συνεχίζει: "ὁ φθόνος κατατρώγει τὴν ψυχὴν πού τὸν ἐγκυμονεῖ. Λύπη γάρ ἐστὶ τῆς τοῦ πλησίον εὐπραγίας ὁ φθόνος" (Ὁμιλ.περί φθόνου 1, σελ.133). Κατὰ τίποτε δέν διαφέρει ὁ φθονε-ρός ἄνθρωπος, λέει ὁ ἅγιος Πατήρ, "ἀπὸ τὸν γυμνὸν ἄνθρωπον πού ἀπὸ ὅλους πληγώνεται" (1, σ.135). "Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν φθονερόν οὐδέποτε λείπουν ἀθυμῖαι, οὐδέποτε οἱ κακοκεφιές".

"Ἔτσι, ὁ φθόνος "εἶνε καὶ λέγεται τὸ μέν ἢ λύπη, ἢν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον, τὸ δέ ἢ χαρά, ἢν αἰσθάνεται διὰ τὴν δυστυχίαν του. Τὸ ἀμάρτημα τοῦτο τοῦ φθόνου εἶνε φοβερόν, θανάσιμον καὶ ἡ δυσώδης πηγὴ ὅλων τῶν δυστυχημά-των" (Πολυκάρπου Συνοδινού, Λόγοι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγε-λίων, σελ.65).

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος παρομοιάζει τὸν φθόνο μέ τὰ βέλη πού ἐκτοξεύονται μέ δύναμη καὶ ὅταν χτυπήσουν πάνω σέ σκληρὴ ἀντίσταση ἐπιστρέφουν καὶ γίνονται μπούμεραγκ σ' αὐτόν πού τὰ ἐκτοξεύει:

"Ὅπως δηλαδή ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ βέλη πού ἐκτοξεύονται μέ δύναμιν, ὅταν μέν προσκρούσουν εἰς κάποιο δυνατόν καὶ σκληρόν ἀντίσω-μα, ἐπιστρέφουν εἰς αὐτόν πού τὰ ἐκτόξευσεν, ἔτσι καὶ τὰ κινήματα τοῦ φθόνου, χωρὶς νά προκαλοῦν λύπην εἰς τὸν φθονούμενον, γίνονται κτυπήματα τοῦ ἰδίου τοῦ φθονεροῦ" (4, σελ.145).

Λέει ὁ Ἡλίας Μηνιάτης: ὁ φθόνος εἶναι πάθος "ὅποῦ ἀνάμεσα εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἀμαρτίαις, εἶναι ἀμαρτία ἄχαρος καὶ λυπηρά. Μάλιστα εἶναι μία ἀμαρτία, ὅποῦ εἶναι ὁμοῦ ἀμαρτία καὶ κόλασις· διατί εἶναι ὁμοῦ καὶ πταίσιμον καὶ παιδευσίς εἰς ἐκεῖνον, ὅποῦ τό ἔχει" (Διδαχαὶ καὶ λόγος, σελ.177).

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος, ἀνατρέχοντας στήν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, βλέπει τόν φθόνον νά συνοδεύει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἱστορίας του καί τόν θεωρεῖ πρῶτιστο χαρακτηριστικό καί ιδιότητα τοῦ ἀρχεκάκου διαβόλου:

"Λοιπόν τί πιό ἄθλιον ἀπό τήν ἀσθένειαν αὐτήν θά ἤμποροῦ-σε νά ὑπάρξη; Εἶναι καταστροφή τῆς ζωῆς, κακοποίησις τῆς φύ-σεως, ἔχθρα αὐτῶν πού μᾶς χαρίζει ὁ Θεός, ἐναντίωσις πρὸς τόν Θεόν. Τί ἦταν ἐκεῖνο πού ἐξαγρίωσε τόν ἀρχέκακον διάβολον εἰς τόν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων; Δέν ἦταν ὁ φθόνος, διά τοῦ ὁποίου καί ἀπεδείχθη φανερά ὅτι εἶναι θεομάχος μέ τό νά δυσανα-σχετῇ ἀφ' ἐνός ἐναντίον τοῦ Θεοῦ διά τήν μεγαλοδωρεάν του πρὸς τόν ἄνθρωπον καί μέ τό νά ἐκδικῆται ἀφ' ἐτέρου τόν ἄνθρωπον, ἀφοῦ δέν ἤμποροῦσε νά ἐκδικηθῇ τόν Θεόν;" (3, σελ.137).

Ὁ σοφός Σολομών παρατηρεῖ ἐν προκειμένῳ: "Ὁ Θεός ἔκτισε τόν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ καί εἰκόνα τῆς ἰδίας ιδιότητος ἐποίη-σεν αὐτόν· **φθόνῳ δέ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τόν κόσμον**" (Σοφ.Σολομ.β' 23-24).

Κύρια αἰτία τῆς πτώσεως τοῦ ἑωσφόρου ὑπῆρξεν ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ὑπερηφάνεια πού τόν ὀδήγησαν στόν φθόνον. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας θέτοντας τό ἐρώτημα: "πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος;" ἀπαντᾷ: "σύ δέ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· εἰς τόν οὐρανόν ἀναβήσο-μαι, ἐπάνω τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τόν θρόνον μου, καθιῶ ἐν ὄρει ὑψηλῷ, ἐπὶ τά ὄρη τά ὑψηλά τά πρὸς Βορρᾶν, ἀναβήσομαι ἐπάνω τῶν νεφῶν, ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ" (Ἠσ.ιδ' 13-14).

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος σχολιάζοντας τό χωρίο αὐτό λέει: "Φθόνος τόν ἑωσφόρον ἐσκότισε, καταπεσόντα δι' ἔπαρσιν· οὐ γάρ ἦνεγκε θεῖος ὢν, μή καί Θεός νομισθῆναι" (Λόγος κζ).

Σημειώνει ὁ Σοφοκλῆς: "Εἰς τά ἐπίσημα ὁ φθόνος πηδᾶν φιλεῖ" (Συνοδινοῦ, σ. 66).

Αὐτό τό θανάσιμο πάθος τό βρίσκομε νά ἐμφανίζεται συχνά στήν ἱστορία τῆς Π.Διαθήκης μέ χαρακτηριστικά παραδείγματα τήν σχέση Ἄβελ καί Κάιν, Ἰωσήφ καί τῶν ἀδελφῶν του, Σαούλ καί Δαυΐδ.

Ὁ δίκαιος Ἄβελ ἔπεσε θῦμα τοῦ φθόνου τοῦ ἀδελφοῦ του Κάιν. Λέει ὁ Ἅγιος Βασίλειος: "Τά ἴδια ἀκριβῶς ἀποδεικνύεται νά κάμνη καί ὁ Κάιν. Αὐτός ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μαθητής τοῦ διαβόλου, διότι ἀπό αὐτόν

έδιδάχθη τὰς δύο ἀδελφὰς ἀδικίας, τὸν φθόνον καὶ τὸν φόνον. Αὐτὰς συνέδεσε καὶ ὁ Παῦλος μέ τὸ νὰ εἰπῇ· <εἶναι γεμάτοι ἀπὸ φθόνον καὶ φόνον>. Τί ἦταν αὐτό πού ἔκαμε λοιπόν; Εἶδε τὴν τιμὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ (στόν ἀδελφό του) καὶ ἄναψεν ἀπὸ τὴν ζήλειαν του. Ἐφόνευσεν αὐτόν πού ἐτιμήθη, διὰ νὰ προσ-βάλη αὐτόν πού τὸν ἐτίμησεν. Ἀδυνατῶν δηλαδή νὰ θεομαχήσῃ, διέπραξε τὴν ἀδελφοκτονίαν" (3, σ.137-139).

Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν τους, τὸν πάγκαλο Ἰωσήφ, διότι δὲν ἀνέχονταν τὴν ὑπεροχὴ του, τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴν ἀρετὴ του.

"Τί ἦταν ἐκεῖνο πού κατέστησε δοῦλον τὸν γενναῖον Ἰωσήφ; Ὁχι ὁ ἀδελφικός φθόνος; Ἐδῶ ἀξίζει μάλιστα νὰ θαυμάσῃ κανεὶς τὸν παραλογισμόν τῆς ἀρρώστιας! Ἐπειδὴ δηλαδή ἐφοβήθησαν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων ἔκαμαν δοῦλον τὸν ἀδελφόν, μέ τὴν ιδέα ὅτι δὲν θὰ ἐπροσκυνεῖτο ποτέ δοῦλος" (4, σελ.14).

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος, ἀκολουθώντας τὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, σχολιάζει πολὺ παραστατικὰ τὴν σχέσιν Σαούλ καὶ Δαυῖδ:

"Τέτοιος ὑπῆρξεν ὁ Σαούλ, ὁ ὁποῖος τὰς ὑπερβολικὰς εὐεργεσίας τὰς μετέβαλεν εἰς αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Δαβίδ. Πρῶτα ἀφοῦ μέ τὴν παναρμόνιον ἐκείνην καὶ θείαν μουσικὴν ἔγινε καλὰ ἀπὸ τὴν μελαγχολίαν, ἐπροσπάθησε μέ τὸ δόρυ νὰ διατρυπή-σῃ τὸν εὐεργέτην του. Ἐπειτα μαζί μέ τὸν στρατόν του ἐγλύτωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν εἰς τὴν περίπτω-σιν τοῦ Γολιάθ. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὰ ἐπινίκια αἱ χορεύτριαι ἀπέ-δωσαν τὸ δεκαπλάσιον τῆς αἰτίας τῶν γεγονότων εἰς τὸν Δαβίδ, <ἐφόνευσεν ὁ Δαβίδ τὰς μυριάδας του, ἀλλὰ ὁ Σαούλ τὰς χιλιάδας του>, διὰ μίαν τέτοιαν φωνὴν καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν πού ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της εἰς τὴν ἰδίαν τὴν πραγματικότητα, ἐπροσπάθησε πρῶτα μέ τὰ ἴδια του τὰ χέρια καὶ ἀπὸ ἐνένδραν νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἐπειτα τὸν ἔκαμε νὰ γίνῃ φυγάς, ἀλλ' οὔτε ἔτσι ἐσταμάτησε τὴν ἔχθραν του. Τέλος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον του μέ τρεῖς χιλιάδας ἐπιλέκτους στρατιώτας καὶ τὸν ἀναζητοῦσεν εἰς τὰς ἐρημίας. Ἐάν δέ κάποιος τὸν ἐρωτοῦσε διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου, ἐξάπαντος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀναφέρῃ τὰς εὐεργεσίας τοῦ ἀνδρός" (3, σελ.139).

Καὶ ἐδῶ ὁ ἀγαθὸς Δαυὶδ καταδιώκεται γιατί φθονεῖται.

Σέ τέτοια κακία καὶ ἄνοια μπορεῖ νὰ φθάσῃ ἡ ἐπάρατη αὐτὴ ἁμαρτία. Δικαίως δέ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς λέγει. "Φθόνος πάντων τῶν παθῶν ἀδικώτατον ἅμα καὶ δικαιώτατον· τὸ μὲν ὅτι διοχθεῖ (κακοποιεῖ) τοῖς καλοῖς, τὸ δέ ὅτι τήκει τοὺς ἔχοντας". Καὶ ἀληθῶς. "Σῆς ὀστέων ὁ φθόνος", λέγει ὁ σοφὸς Σολομών. Ὡς ὁ κηρὸς διαλύεται ὑπὸ

τοῦ πυρός οὕτω καί ἡ καρδιά τοῦ φθονεροῦ κατατή-κεται ὑπό τῆς κακίας καί καταστρέφει πᾶσαν χαράν καί εἰρήνην καί ἡσυχίαν· φθείρει καί αὐτήν τήν ὑγείαν του καί τήν ἀκμήν του καί αὐτήν τήν ἀνθρωπότητα τοῦ προσώπου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ κακία χαράσσει προώρως τὰς ρυτίδας" (Συνοδικοῦ, σελ.67).

Τό φοβερό καί θανάσιμο αὐτό ἀμάρτημα τοῦ Κάϊν συνοδεύει καί τήν ἐπὶ γῆς παρουσία τοῦ "Δούλου τοῦ Γιαχβέ" τοῦ Μεσσίου. Ὁ φθόνος ὑποδέχεται τόν νεογέννητο Σωτῆρα στό πρόσωπο τοῦ ἔμπα-θοῦς Ἡρώδη. Ἡ ἀγριότητα δέ τοῦ φθονεροῦ Ἡρώδη ἐπεκτάθηκε πέρα ἀπό τό ἀθῶο νεογέννητο τῆς Βηθλεέμ καί σ' ὅλα τὰ ἀθῶα πλάσματα "τῆς Βηθλεέμ καί ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπό διετοῦς καί κατωτέρω" (Ματθ.β' 16). Πρὸς τό πρόσωπο τοῦ Ἑνσαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώθηκε ὁ φθόνος στόν ὕψιστο βαθμό. Λέει ὁ Μ.Βασίλειος:

"Νά μεταβῆς μέ τήν σκέψιν εἰς τόν πῖο μέγαν φθόνον, ὁ ὁποῖος μάλιστα συνδέεται μέ πολύ μέγала πράγματα. Εἶναι αὐτός πού ἐξεδηλώθη ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος ἀπό τήν μανίαν τῶν Ἰουδαί-ων. Διὰ τί ἐφθονεῖτο; Διὰ τὰ θαύματά του. Ποῖαι ὅμως ὑπῆρξαν αἱ θαυμασταὶ πράξεις; Ἡ σωτηρία αὐτῶν πού τήν ἐχρειάζοντο. Ἔτρε-φε τοὺς πεινῶντας καί ὁ τροφέας των κατεπολεμεῖτο. Ἀνέσταινε τοὺς νεκρούς καί ὁ ζωοποιός ἐφθονεῖτο. Ἐξεδίωκε τὰ δαιμόνια καί αὐτός πού τὰ διέτασσε ἐπεβουλεύετο. Ἐκαθάριζε τοὺς λεπρούς καί ἔκαμε τοὺς χωλοὺς νά περιπατοῦν, τοὺς κωφοὺς νά ἀκούουν, τοὺς τυφλοὺς νά βλέπουν καί ὁ εὐεργέτης ἐδιώκετο. Καί τελευταῖα παρέδωκαν εἰς τόν θάνατον αὐτόν πού ἐ χάρισε τήν ζωήν· ἐμαστί-γωναν τόν ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρώπων καί κατεδίκαζαν τόν δικα-στήν τοῦ κόσμου. Ἔτσι ἐπέρασεν ἀπὸ ὅλα τὰ κακά τοῦ φθόνου" (5, σελ.143).

Γενικά, ὁλόκληρη ἡ ἐπὶ γῆς παρουσία τοῦ Κυρίου, ἡ πλήρης εὐεργεσιῶν καί ἡ πηγὴ φωτός γιὰ κάθε ἄνθρωπο, ὑπῆρξεν ὁ στόχος τοῦ κακοῦ, τῶν φθονερῶν ἀνθρώπων. Δέν ἦσαν μόνον οἱ Φαρισαῖοι καί οἱ Γραμματεῖς, οἱ ὁποῖοι καιροφυλακτοῦσαν νά βροῦν εὐκαιρία γιὰ νά ρίψουν τό δηλητήριο τοῦ φθόνου τους κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ἔχουμε καί ἄλλες πολλές περιπτώσεις. Π.χ. ἡ περίπτωση τοῦ φθονε-ροῦ ἐκείνου ἀρχισυνάγωγου πού βλέποντας τήν θεραπευμένη γυναί-κα, μετὰ ἀπὸ 18 ἔτη ἀσθενείας, δέν βρῆκε τίποτε ἄλλο νά πῇ, παρά ἀγανάκτησε "ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς" (Λουκ.ιγ' 14). Ἀλλὰ καί οἱ Φαρισαῖοι, ἐπειδὴ ἐθεράπευσε ἄνθρωπον σέ ἡμέρα Σαββάτου, "συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ὅπως αὐτόν ἀπωλέσω-σιν" (Ματθ.ιβ' 14).

"Ας μή ξεχνᾶμε καί τόν παράλυτον τῆς Βηθεσδα. Καί τότε "οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτόν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν Σαββάτῳ" (Ιω.ε' 16).

Ὁ φθόνος βρίσκει πρόφασιν τοῦς τύπους γιά νά πλήξει τόν φθονούμενον.

Ἀλλά καί ὅταν ὁ Πιλάτος κηρύσσει τόν ἀναμάρτητο Ἰησοῦν Χριστόν ἔνοχον Σταυροῦ, ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὅτι ὁ φθόνος τῶν Ἰουδαίων ἦταν ἡ αἰτία τῆς σταυρώσεως: "Ἦδει γάρ (ὁ Πιλάτος) ὅτι διά φθόνον παρέδωκαν αὐτόν" (Ματθ.κζ' 18).

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος, στήν ὁμιλία του "Περί φθόνου" περιγράφει μέ ἀδρά χρώματα τό πάθος τοῦ φθόνου, ἀλλά καί τήν εἰκόνα τοῦ φθονεροῦ ἀνθρώπου:

"Ας φύγωμεν μακρῶς ἀπό ἕνα τέτοιο ἀφόρητον κακόν. Εἶναι δίδαγμα φιδιοῦ, διαβολική ἐφεύρεσις, πρόσθετος σπορά ἐχθροῦ, ἄρραβών κολάσεως, ἐμπόδιον εἰς τήν εὐσέβειαν, δρόμος διά τήν κόλασιν, στέρησις τῆς βασιλείας. Οἱ φθονεροί δέ γίνονται κάπως φανεροί καί ἀπό τήν ἰδίαν τήν ἐμφάνισίν των. Τό βλέμμα των εἶναι σκληρόν καί σκοτεινόν, τό πρόσωπον σκυθρωπόν, ἡ ψυχὴ διάχυτος ἀπό τό πάθος, δέν διαθέτει τό κριτήριον τῆς ἀληθείας διά τὰ πράγ-ματα. Δι' αὐτούς δέν ὑπάρχει πρᾶξις ἀρετῆς ἀξία νά ἐπαινεθῇ· δέν ὑπάρχει ἱκανότης λόγου, στολισμένη μέ τήν σεμνότητα καί τήν χάριν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπό τὰ ἀξιοζήλευτα καί ἀξιοπρόσεκτα. Ὅπως δέ τὰ ἄρπακτικά ὄρνεα ὁρμοῦν πρὸς τὰ δύσοσμα, ἐνῶ πετοῦν ἐπάνω ἀπό πολλά λιβάδια καί ἀπό πολλά εὐχάριστα καί εὐωδιαστά τοπία, καί ὅπως οἱ μῦγες ἀδιαφοροῦν διά τό καθαρόν καί σπεύδουν πρὸς τὰ ἔλκη, ἔτσι καί οἱ φθονεροί, ἐνῶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν κακῶν, οὔτε κἀν παρατηροῦν τὰ λαμπρά καί μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ βίου. Καί ἂν συμβῇ νά σφάλῃ κάποιος εἰς κάτι, πρᾶγμα πολύ ἀνθρώπινον, τό γνωστοποιοῦν καί ἀπό αὐτά θέλουν νά διαμορφώσουν γνώμην διά τοῦς ἀνθρώπους. Ὅπως οἱ πονηροί ἀπό τοῦς ζωγράφους πού ἀπό τήν στραβήν μύτην ἢ ἀπό κάποιαν οὐλήν ἢ ἀναπηρίαν πού ἐκ φύσεως ἢ ἀπό ἀτύχημα ἐπισυνέβη, ἀπεικονίζουν τὰς μορφάς τῶν ζωγραφιῶν των. Εἶναι δέ ἱκανοί νά διαστρέψουν τό ἀξιέπαινον πρὸς τό κακόν καί νά συκοφαντήσουν τήν ἀρετήν μέ τήν γειτονικήν κακίαν. Διότι ὀνομάζουν τόν μέν γενναῖον θρασύν, τόν δέ σώφρονα ἀναίσθητον, σκληρόν τόν δίκαιον καί κακοῦργον τόν φρόνιμον. Καί αὐτόν πού ἔχει λαμπρόν παρουσιαστικόν τόν συκοφαντοῦν ὡς βάνανυσον καί τόν ἐλεύθερον ὡς ἄσπτον. Ἐπίσης τόν οἰκονόμον ὡς τσιγκούνην. Καί γενικά δέν ὑπάρχει δυσκολία εἰς αὐτούς νά ὀνομάζουν ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς μέ τὰ ἀντίθετά των τῆς κακίας" (5, σελ.147-149).

Ὁ ἱερός πατέρας χαρακτηρίζει τόν φθόνο ὡς "δυσμεταχειριστότατον ἔχθρας εἶδος" καί παρομοιάζει τόν φθονερό ἄνθρωπο χειρότερο ἀπό θηρίο, χρησιμοποιώντας σκληρή γλῶσσα γι' αὐτόν:

"Ὁ φθόνος εἶναι ἓνα δυσκολομεταχειρίστον εἶδος ἔχθρας. Διότι ἡ εὐεργεσία τούς μέν κατὰ διάφορον τρόπον ἐμπαθεῖς τούς κάμνει πιό ἡμέρους, τόν φθονερόν ὅμως καί τόν κακοήθη ἡ εὐεργεσία τόν ἐξερίζει ἀκόμη περισσότερο. Καί ὅσον περισσότερα ἐπιτυγχάνει, τόσον περισσότερο ἀγανακτεῖ καί στενοχωρεῖται καί δυσανασχετεῖ. Περισσότερον δηλαδή λυπεῖται διὰ τήν δύναμιν τοῦ εὐεργέτου παρά εὐγνωμονεῖ δι' αὐτά πού γίνονται εἰς αὐτόν. Ποῖον θηρίον δέν ξεπερνοῦν εἰς τήν σκληρότητα τῶν τρόπων; Ποῖον ἀπό τά ἀνήμερα ζῶα δέν ὑπερβαίνουν εἰς ἀγριότητα; Οἱ σκύλοι ἐξημε-ρώνονται μέ τήν τροφήν καί τά λεοντάρια γίνονται ἡμερα μέ τήν περιποίησιν. Οἱ φθονεροί ὅμως ἐξαγριώνονται ἀκόμη περισσότερο μέ τάς περιποιήσεις" (3, σελ.141).

Ὁ φθονερός ἄνθρωπος φθονεῖ ὄχι μόνον τά ἀγαθὰ τοῦ ἄλλου, ἀλλά κυρίως τίς ἀρετές του. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου παρατηρεῖ: "φθόνος ἀεί ταῖς μεγάλαις εὐπραγίαις ἀντίπαλος" (Πανάριον, βιβλ.Γ' ΒΕΠΕΣ 76, 402,6).

Ἀλλά ὁ φθόνος ἔχει σάν καρπό καί τήν ὑποκρισία. Λέει ὁ Μ. Βασίλειος:

"Δέν βλέπεις πόσον μέγαν κακόν εἶναι ἡ ὑποκρισία; Καί αὕτη εἶναι καρπός τοῦ φθόνου. Διότι ἡ διπλῇ συμπεριφορά γεν-νᾶται εἰς τούς ἀνθρώπους, ὅταν, ἐνῶ κρατοῦν εἰς τά κατάβαθα τό μῖσος, δεικνύουν τό πρόσωπον χρωματισμένον μέ ἀγάπην, κατ' ἀνα-λογίαν πρὸς τάς ὑφάλους πέτρας, αἱ ὁποῖαι καλυπτόμεναι μέ ὀλίγον νερόν, ἀποβαίνουν ἀπρόβλεπτον κακόν εἰς αὐτούς, πού δέν προσέ-χουν" (6, σελ.155).

Ἀκόμη, κατὰ τόν Ἅγιο Βασίλειο, ὁ φθόνος καταστρέφει τίς ἀνθρώπινες σχέσεις καί ἄρα καί τήν φιλία. Ὁ φθονερός γίνεται ἀκό-μη καί ἐπικίνδυνος, κατὰ τόν ἱερό πατέρα, στήν συναναστροφή του. Γι' αὐτό χρειάζεται φρόνηση καί προσοχή στήν συναναστροφή του.

"Ἄρα ὑπῆρξε σοφός αὐτός πού δέν ἐπιτρέπει μήτε νά συνδει-πνῇ κανεῖς μέ τόν φθονερόν ἄνδρα. Καί ἀπό τήν συναναστροφήν εἰς τό δεῖπνον ὁμιλεῖ δι' ὀλόκληρον τήν συμπεριφοράν εἰς τήν ζωήν. Διότι, ὅπως φροντίζομεν νά ἀποθέτωμεν πολύ μακρυά ἀπό τήν φω-τιάν τήν εὐφλεκτον ὕλην, ἔτσι πρέπει, ὅσον ἡμποροῦμεν, νά ἀπομα-κρύνωμεν τάς φιλικάς σχέσεις ἀπό τούς φθονερούς, βγάζοντας ἔξω τούς ἑαυτούς μας ἀπό τά βέλη τοῦ φθόνου. Διότι διαφορετικά δέν εἶναι δυνατόν νά συνάψωμεν σχέσεις μέ τόν φθονερόν, ἐάν δέν τόν πλησιάσωμεν μέ

οίκειότητα. Ἐπειδή καί σύμφωνα μέ τόν λόγον τοῦ Σολομῶντος "ὁ φθόνος εἰς τόν ἄνθρωπον ἀπό τόν πλησίον του προ-έρχεται", ("τῷ ἀνδρί ὁ ζῆλος παρά τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ" (Ἑκκλ.4,4). "Καί γενικά, ὅπως ἡ καπνιά εἶναι χαρακτηριστική ἀσθένεια τοῦ σίτου, ἔτσι ὁ φθόνος εἶναι ἀρρώστια τῆς φιλίας" (4, σελ.143-145).

Ἀσφαλῶς αὕτη ἡ ἀμαρτωλή συμπεριφορά τοῦ φθονεροῦ πρὸς τοὺς συνανθρώπους του καταλήγει ἀμαρτωλή καί θανάσιμη συμπεριφορά πρὸς τόν ἴδιο τόν Χριστό, ἀφοῦ κατά τήν διαβεβαίωσή του ὅ,τι "ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε" (Ματθ.κε' 40).

Γράφει ὁ Ὁρθόδοξος ρῶσος θεολόγος Αἰ. Schmemann: "Ὁ φθόνος δέν εἶναι ἀπλά ἡ ἀπουσία τῆς ἀγάπης. Σίγουρα εἶναι περισ-σότερο ἀπὸ αὐτό καί ἀναγνωρίζουμε τήν παρουσία τοῦ φθόνου σάν ἓνα φυσικό βάρος πού αἰσθανόμαστε μέσα μας ὅταν φθονοῦμε" (Γιά νά ζήση ὁ κόσμος, σελ.111).

Τελικά ὅμως ὅλα "πέφτουν στό κεφάλι" τοῦ φθονεροῦ. "Ὅπως ψάλλομε τήν Μ.Εβδομάδα, στιγματίζοντας τήν φθονερή συμπερι-φορά τοῦ "παράνομου Ἰούδα": "Φθόνος γάρ οὐκ οἶδε προτιμᾶν τό συμφέρον".

Διηγοῦνται τό ἐξῆς περιστατικό (ἀνέκδοτο):

"Βασιλεύς τις σοφός προέτεινέ ποτε εἷς τινας γείτονας καί ὁμοτέχνους νά δώσῃ ὅ,τι θά ζητήσῃ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν μέ τήν συμφω-νίαν ὅτι θά δώσῃ διπλάσιον εἰς τόν ἄλλον. Ἄν ζητήσῃ, π.χ. ὁ εἷς αὐτῶν χρηματικόν τι ποσόν, τό διπλάσιον θά δώσῃ εἰς τόν ἄλλον. Ὁ περισσότερον φθονερός ἐλυπεῖτο διότι δέν ἤθελε νά ἔχῃ ὁ γείτων του περισσότερα. Ἔστενοχωρεῖτο· ἐταράσσετο· ἀνησύχει. Ὅτε τέλος ὁ βασιλεύς ἠρώτησε τόν περισσότερον φθονερόν τί ἐπιθυμεῖ, οὗτος εὔρε τήν λύσιν σύμφωνα πρὸς τήν φθονεράν του ψυχήν. Ἐζήτησε, τί νομίζετε; νά ἐκβάλῃ ὁ Βασιλεύς τόν ἓνα ὀφθαλμόν του διότι, κατά τήν συμφωνίαν, ἔπρεπε νά ἐκβάλῃ καί τοὺς δύο ὀφθαλμούς τοῦ γείτονός του καί ὁμοτέχνου. Εἰς τοιαύτην κακίαν καί ἄνοιαν δύναται νά φθάσῃ ἡ ἐπάρατος αὕτη κακία" (Παρά Συνοδινοῦ, σελ. 67). Τό πάθος τοῦ φθόνου τυφλώνει τόν ἄνθρωπον.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας παρατηρεῖ ὅτι γιά τόν φθονερό ἄνθρωπο ἡ εὐτυχία τοῦ ἄλλου γίνεται αἰτία νά αἰσθάνεται ὁ φθονερός "λύπην ἀπαραμύθητον" νά τόν καταλαμβάνει "οἷστρος" καί νά κατατρώγεται γιά τήν εὐτυχία τῶν ἄλλων: "οὐδέν ἕτερον ἔχει, ἢ τό διεσθίειν τήν ἑαυτοῦ ψυχήν, καί διαπρίειν τε καί δαπανᾶν μετὰ τοῦ σώματος ἑαυτοῦ λύπην ἀπαραμύθητον, τήν τῶν ἄλλων εὐπραγίαν

τιθέμενος" (Μετάφρασις εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, κεφ.Δ΄ ΒΕΠΕΣ 17, 318, 10).

"Ὅμως, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Μ.Βασίλειος, δέν πρέπει νά παραμένει κανεῖς στό νά περιγράφει τό κακό καί νά κατηγορεῖ τήν ἀμαρτία. Αὐτό, ὅπως σημειώνει, "εἶναι μισή θεραπεία". Λέει χαρακτηριστικά:

"Τί λοιπόν; Θά περιορίσωμεν τὸν λόγον εἰς τό νά κατηγοροῦμεν τό κακόν; Ἀλλ' αὐτό εἶναι σάν νά εἶναι μισή θεραπεία. Διότι τό νά δείξη κανεῖς εἰς τὸν ἄρρωστον τό μέγεθος τῆς ἀρρώστιας του, ὥστε νά τοῦ ἐμβάλλῃ ἀξίαν πρὸς τό κακόν φροντίδα, δέν εἶναι ἄχρηστον· τό νά τὸν ἐγκαταλείψῃ ὅμως εἰς τό σημεῖον τοῦτο, χωρίς νά τὸν χειραγωγήσῃ πρὸς τήν υἰεῖαν, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἐγκατάλειψις τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τήν ἀρρώστιάν του. Τί λοιπόν; Πῶς θά ἡμπορούσαμεν ἐξ ἀρχῆς νά μή ἀσθενήσωμεν, ἢ ἀφοῦ ἀσθενήσαμεν νά ἀπαλλαγοῦμεν;" (5, σελ.149).

Ὁ ἴδιος προτείνει καὶ τοὺς τρόπους θεραπείας τοῦ κακοῦ.

Βεβαίως, πρόκειται περί σκληροῦ ἀγῶνος καὶ προσπάθειας κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἑαυτοῦ μας. "Ὅμως ἀξίζει τὸν κόπο ἀφοῦ ἀποβλέπει ὁ ἀγώνας αὐτός στήν κατάκτηση τῆς ἀρετῆς πού εἶναι τό ὕψιστο ἀγαθό.

"Ἔτσι, προτείνει ὡς θεραπευτικό μέσον κυρίως τήν μελέτη τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων:

"Ἐάν κατ' ἀρχήν θεωρήσωμεν ὅτι τίποτε ἀπό τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δέν εἶναι μέγα οὔτε ἐξάισιον· οὔτε ἡ εὐπορία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἡ δόξα πού ἀκμάζει, οὔτε ἡ υἰεῖα τοῦ σώματος. Διότι δέν ὀρίζομεν ὅτι τό ἀγαθόν ὑπάρχει εἰς αὐτά πού παρέρχο-νται, ἀλλ' ἔχομεν κληθῆ νά γίνωμεν μέτοχοι τῶν αἰωνίων καὶ ἀληθινῶν ἀγαθῶν" (5, σελ.149).

Καί συνεχίζει: "Γενικά δέ, ἀφοῦ θέσης κάτω ἀπὸ τήν λογικὴν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ ἀποβλέψης πρὸς τό πράγματι καλόν καὶ ἐπαινετόν, θά ἐχρειάζεσο πολὺ ἀκόμη νά θεωρήσης κάτι ἀξιωμακάριστον καὶ ἀξιοζήλευτον ἀπὸ τὰ φθαρτά καὶ τὰ γήινα ἀγαθὰ (καὶ νά τό ζηλέψης καὶ ἄρα νά φθονήσης). Ὅταν δέ ἔτσι διάκησαι καὶ δέν ἔχῃς ξιπασθῆ μέ τὰ μεγάλα κοσμικά πράγματα, εἶναι ἀδύνατον νά ἐμφανισθῇ ὁ φθόνος. Ἐάν δέ ἐπιθυμῇς ἐξάπαντος τήν δόξαν καὶ ἐπιθυμῇς νά ὑπερτερῇς ἀπὸ πολλοὺς καὶ διὰ τοῦτο δέν ἀνέχεσαι νά εἶσαι δεύτερος (διότι καὶ αὐτό εἶναι ἀφορμὴ φθόνου), ἐσύ νά τρέψῃς, ὡσάν κάποιο ρεῦμα, τήν φιλοδοξίαν σου πρὸς τήν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς" (5, σελ.153).

Ἐπίλογος

"Ἐρωτήθη μίαν φοράν ἓνας σοφός: ποῖα εἶναι ἐκεῖνα τά μά-τια, ὅπου βλέπουσι καλλίτερα; τά μαῦρα ἢ τά γαλανά; τῶν ἀδρῶν ἢ τῶν γυναικῶν, τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν ἀλόγων ζώων; Ἀπεκρίθη: τά μάτια, ὅπου βλέπουσι καλλίτερα, εἶναι ἐκεῖνα τῶν φθονερῶν· διατί βλέπουσι καί ἀπό μακράν, διατί βλέπουσι καί τά μικρότερα πράγ-ματα· διατί βλέπουσι καί ἐκεῖνα, ὅπου δέν εἶναι. Ἕνα μόνο πράγμα δέν βλέπουσι: τό καλόν· μάλιστα βλέπουσι καί τοῦτο, μά τότε κλαίουσι καί σφαλίζουν τά μάτια τους, διά νά μή βλέπουσι" (Παρά Μηνιάτη μν.εργ. σελ.179).

Ὁ φθόνος εἶναι τό πιό ἀνόητο ἀπό τά πάθη καί συνάμα τό πιό ἐλεεινό καί θανατηφόρο. Διότι σκοτώνει τήν ἀγάπη καί στερεῖ τόν οὐρανό.

"<Τοῦτο, λέγει καί ὁ Ἰ.Χρυσόστομος, Διάβολον ἐξ ἀνθρώπου ποιεῖ, τοῦτο δαίμονα ἄγριον ἀπεργάζεται> (Ὁμιλ.Μ' εἰς Ματθ.). Ἐπισκοτίζει τήν διάνοιαν· διαφθείρει τήν καρδίαν· βλάπτει τήν κοινωνίαν· καταστρέφει τήν ψυχήν. Καθώς δέ τά τέκνα τῆς ἐχίδνης κατατρώγουν, ὅταν γεννῶνται, τήν γαστέρα τῆς ἰοβόλου μητρός των, οὕτω καί αἱ γεννώμεναι κακίαι ἐκ τοῦ φθόνου κατατρώγουν καί σῶμα καί ψυχήν τοῦ φθονεροῦ" (Παρά Συνοδινοῦ μν.εργ.σελ.68).

Συμπληρώνει ὁ Ἅγιος Βασίλειος: "Αὐτός εἶναι ὁ κανών τοῦ μίσους· νά ἀντικρύση τόν φθονούμενον νά γίνεται ἀπό μακάριος ἄθλιος, καί ὁ ἀξιοζήλευτος νά γίνεται ἀξιολύπητος. Τότε εἰρηνεύει καί γίνεται φίλος, ὅταν ἀντικρύση ἄνθρωπον νά κλαίῃ, ὅταν ἰδῇ τόν ἄνθρωπον νά πενθῇ" (2, σελ.135).

Καί συμπεραίνει: "Εάν λοιπόν ἡ ἀρετή εἶναι καί ἀγαθόν μεγαλύτερον καί διαρκέστερον καί ἀπό ὅλους ὁμολογουμένως προτιμᾶται, αὐτήν ἡμεῖς πρέπει νά ἐπιδιώκωμεν. Αὕτη δέν ἡμπορεῖ νά ἐμφυτευθῇ εἰς ψυχήν πού δέν εἶναι καθαρά καί ἀπό τά ἄλλα πάθη, ἀλλά πρό πάντων ἀπό τόν φθόνον" (5, 153-155).

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος βλέποντας στήν κενοδοξία τήν αἰτία τοῦ φθόνου διδάσκει: "Μή γινόμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκα-λούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες" (Γαλ.ε' 26). Καί ὁ ἱερός Χρυσόστο-μος σχολιάζοντας τό χωρίο λέει: "Ἀπό γάρ κενοδοξίας ὁ φθόνος καί ἀπό φθόνου τά μυρία ταῦτα κακά" (Τρεμπέλα Ὑπομνήματα 3,σ.71).

Ὁ κίνδυνος στήν περίπτωση αὕτη, κατά τόν Μέγα Παῦλο εἶναι πολύ μέγας. Διότι οἱ διχόνοιες πού προκαλοῦνται ἀπό τόν φθόνο μπορεῖ νά ὀδηγήσουν σέ τρομακτικές συνέπειες ἀκόμη καί γιά τό ἴδιο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας: "εἰ ἀλλήλους δάκνετε, βλέπετε μή ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῇτε" (Γαλ.ε' 15).

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρατηρεῖ πολύ εὐστοχα: "εἰ κατ' ἀλλήλων ὀπλιζόμεθα, οὐδέ τοῦ διαβόλου χρεῖα λοιπόν πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀπώλειαν" (Πρὸς Ρωμ.λογ.κ').

Ὁ φθόνος καὶ ἡ κενοδοξία εἶναι ἀναιρετικά τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης, τῆς χαρᾶς καὶ ἄρα σκοτώνουν τοὺς καρπούς τοῦ Πνεύματος-τος καὶ διασποῦν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος καὶ τὸ σύνδεσμον τῆς εἰρήνης μεταξύ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι "σύνδεσμος τῆς τελειότητος" κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο (Κολασ.γ' 14).

Προτρέπει ὁ Ἡλίας Μηνιάτης, στὸν ὁποῖο ἀναφερθήκαμε καὶ παραπάνω:

"Μὰ διὰ τὸν Θεόν, ὁποῦ πιστεύομεν, ὁποῦ εἶναι Θεὸς εἰρήνης καὶ Πατὴρ οἰκτιρμῶν· διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ὁποῦ κρατοῦμεν, ὅπου εἶναι διαθήκη ἀγάπης· διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἔχομεν, ὅπου εἶναι τόπος συμφωνίας καὶ ὁμονοίας, ἃς παύσωμεν μίαν φοράν ἡμεῖς, τὰ δυστυχή λείψανα, ὅπου ἐμείναμεν, κἂν διὰ νὰ μὴ δίδωμεν ἀφορμὴν νὰ χαίρωνται περισσότερο καὶ νὰ γελῶσι μετ' ἐμᾶς οἱ ἐχθροὶ μας" (μν.ἐργ.σελ.180).

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος προτρέπει: "Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ παρέχει ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀξίους. Ὁ διάβολος εἶναι πονηρὸς καὶ δημιουργὸς κάθε κακίας. Καὶ ὅπως εἰς τὸν ἀγαθὸν ἀκολουθεῖ ἡ ἔλλειψις φθόνου, ἔτσι εἰς τὸν διάβολον ἀκολουθεῖ ὁ φθόνος. Ἄς φυ-λαχθοῦμεν λοιπόν, ἀδελφοί, ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου διὰ νὰ μὴ γί-νωμεν κοινωνοὶ τῶν ἔργων τοῦ διαβόλου καὶ εὗρεθοῦμεν νὰ κατα-δικαζώμεθα συγχρόνως μέ τὴν ἰδίαν καταδίκην" (1, σελ.133) καὶ καταλήγει:

"Ἄς ἀποφεύγωμεν, ἀδελφοί, τὴν ἀρρώστιαν (τοῦ φθόνου) πού εἶναι διδάσκαλος τῆς θεομαχίας, μητέρα τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀνα-τροπὴ τῆς φύσεως παραγνώρισις τῆς συγγενείας, παράλογος συμφο-ρά" (3, σελ.139).

Τὸ θανάσιμο ἀμάρτημα τοῦ Κάϊν, ὁ φθόνος, εἶναι ἀσυμβίβαστο μέ τὴν ζωὴ τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ. Καταντᾷ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἄχρηστο καὶ ἀνώφελο. Εἶναι καρπὸς "σαθρὸς" καὶ προδίδει καρδιά στερουμένη ἀγάπης καὶ ταπεινώσεως. Πολλές φορές ὁ φθο-νερός ἄνθρωπος μεταχειρίζεται καὶ τὰ δάκρυα, πού εἶναι κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς μετανοίας, γιὰ νὰ ἐνδύσῃ μιά ἐφάμαρτη ὑπο-κριτὴ συμπεριφορὰ κακίας.

Δέν ἀπομένει, λοιπόν, παρά ὅποιος ἀπὸ μᾶς εἶναι δέσμιος αὐ-τοῦ τοῦ θανάσιμου πάθους νὰ τὸ καταπολεμήσῃ μέ ὅλες του τίς δυνάμεις. Τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμε μόνον μέ τὴν συναίσθηση καὶ τὴν εἰλικρινή μετάνοια ὥστε νὰ ὁδηγηθοῦμε στὴν κατάκτηση τῆς χριστι-ανικῆς

ἀγάπης, ἡ ὁποία "οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν καί οὐδέποτε ἐκπίπτει" (Α΄ Κορ. ιγ' 4-8).